

Jerzy Obara

Zapóżyczenia w żargonie przestępczym i slangu młodzieżowym

Prace Językoznawcze 13, 179-193

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Obara
Jelenia Góra

Zapóżyczenia w żargonie przestępczym i slangu młodzieżowym

The borrowings in the jargon of the criminal and jouth slang

The author discusses the words borrowed from the jargon and slang of jouth crime and the mechanisms of their assimilation into Polish.

Słowa kluczowe: językoznawstwo, slang, socjolekt, zapóżyczenia, żargon przestępczy, slang młodzieżowy

Key words: linguistics, slang, sociolect, borrowings, criminal jargon, slang, youth

1. Pomnażanie zasobu leksykalnego w socjolektach odbywa się – podobnie jak w języku ogólnym i/lub gwarach ludowych – po pierwsze, poprzez tworzenie nowych jednostek leksykalnych, po drugie poprzez nadawanie wielu innym wyrazom, występującym już w języku ogólnym, nowych znaczeń, po trzecie, także poprzez zapóżyczanie jednostek językowych z innych języków. Potwierdza to zebrany w słownikach, jak też omawiany w wielu pracach o socjolektach materiał empiryczny. Brakuje wprawdzie informacji na temat proporcji między tymi trzema grupami leksemów w poszczególnych socjolektach, a zwłaszcza danych o liczbie zapóżyczeń, wiadomo jednak, że na ogół neologizmy i neosemantyzmy przeważają w leksyce socjolektalnej nad elementami obcojęzycznymi. Należy dodać, że są też takie nowe socjolekty (np. hiphopowców, komputerowców, internautów, informatyków), w których stopień nasycenia leksyki zapóżycczeniami jest bardzo wysoki.

2. Głównym celem tego artykułu jest zwrócenie uwagi na ową trzecią grupę jednostek językowych, wśród których – podobnie jak w języku ogólnym – można wyróżnić zapóżyczenia leksykalne (wśród nich: cytaty), kalki językowe, ale też tworzone już na gruncie danego socjolektu hybrydy, wprowadzane do niego jakieś mechanizmy nadawania niezwyklego (obcego) brzmienia niektórym

rodzimyjm jednostkom językowym. Stawiamy tu sobie za cel ukazanie mechanizmów przejmowania do socjolektów – przestępczego i młodzieżowego – leksemów obcojęzycznych; sporadycznie pojawiających się kalek, hybryd lub tzw. nazw aluzyjnych¹. Materiał egzemplifikacyjny stanowią w obu wypadkach socjolektalne jednostki językowe (wyrazy i ich połączenia) zebrane w ostatnich kilku latach wśród osadzonych oraz uczniów, głównie gimnazjalistów. Materiał badawczy, uzyskany w różny sposób: za pomocą ankiet lub w wyniku zasłyszanych fragmentów rozmów gimnazjalistów, a także dzięki informacjom osadzonych oraz (w większym stopniu) pracowników więziennictwa i przedstawicieli organów ścigania, stwarza podstawę do porównań, które wyrazy obce, z których języków, w jaki sposób i w jakim celu były i są przejmowane do obu tych socjolektów. Przy czym pierwszy z nich – jak dawniej pisano – jest „językiem tajnym”, czyli żargonem, drugi zaś – ekspresywnym slangiem².

3. Do najczęściej pojawiających się w socjolektach wyrazów obcego pochodzenia należą **zapożyczenia**. O ich roli w języku przejmującym pisał rosyjski językoznawca Wiktor Winogradow, a ponieważ większość zawartych w jego wypowiedzi stwierdzeń nie straciła na aktualności, przytoczymy ją w całości, by mogła stanowić punkt wyjścia do dalszych rozważań:

[...] Auch die Tabu-Vorstellungen des Aberglaubens begünstigen die Entlehnung... Expressive Faktoren führen nicht nur zum Ersatz durch Entlehnung, sondern auch zur Entlehnung von synonymen oder synonymartigen Wortgruppen. So haben in der Kategorie der expressiven und anschaulichen („bildhaften“) Wörter neben bereits bestehenden Wörtern ständig neue Wörter die Tendenz zu entstehen; entweder genusen sie den expressiven, emotionalen Anforderungen der Rede energischer und frischer³.

---

¹ Zapożyczenia i kalki nie obejmują jeszcze wszystkich obcojęzycznych jednostek językowych. Cechą obcości odznaczają się również hybrydy (wyrazy tworzone na gruncie danego języka przy wykorzystaniu rodzimych i obcych morfemów) i tzw. nazwy aluzyjne (Grabias 1997, s. 218), czyli odpowiednio pod względem fonologicznym morfologicznym przekształcone wyrazy rodzime wymawiane na obcą modłę. Ani jedno, ani drugie nie powstają w wyniku bezpośredniego przejmowania obcojęzycznych jednostek językowych; w niniejszym artykule, ze względu na jego wąskie ramy, nie zostaną one uwzględnione.

² W związku z tym zostaną tu przytoczone wybrane opinie niektórych badaczy o statusie i funkcjach zapożyczeń w tych socjolektach (dotyczy to głównie żargonu przestępczego).

³ Cytat pochodzi z niemieckojęzycznej wersji pracy V. Vinogradova: *Ob osnovnom slovarnom fonde i ego slovoobrazujuszej roli v istorii języka*. „Izve’stija Akademii Nauk SSSR” 1951. Bd. X. H. 3, s. 218–239, zamieszczonej w: „Beiträge aus der sowjetischen Sprachwissenschaft”. Folge 1. Berlin 1952, pt.: *Ober den Grundwortschatz und seine wortbildende Rolle in der Geschichte der Sprache* (cyt. za J. Matl: *Zum Argot im Slavischen der Gegenwart*. „Die Welt der Slaven”. Wiesbaden 1960, s. 334).

Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza końcowe frazy tej wypowiedzi, z których wynika, że względy emocjonalne, potrzeba ekspresji i kreatywności odgrywają w momencie przejmowania obcych wyrazów niezwykle ważną rolę. Potwierdzają to liczne przykłady zapożyczeń w ograniczonej socjalnie leksyce różnych języków słowiańskich, np. niemieckich zapożyczeń w rosyjskim żargonie osadzonych (Gauenerargot), które pojawiły się już na początku XX stulecia za pośrednictwem języka jidisch (Matl 1960, s. 334).

4. Znaczna liczba zapożyczeń występuje w żargonach jako tajnych odmianach języka, pełniąc w nich przede wszystkim funkcję maskującą. Zwrócił na to uwagę Stanisław Estreicher (Estreicher 1907), a przede wszystkim Henryk Ułaszyn (Ułaszyn 1951), którego opinie o tym żargonie, przedstawione niżej, nadal są przywoływane przez współczesnych badaczy:

zawodową gwarę złodziejską charakteryzuje oprócz zwiększonej sztuczności, konwencjonalności i obcojęzykowości, mieszalności językowej – w stosunku do języka ogólnomówionego – jeszcze i tajemność; jest to zatem język zawodowy tajemny, tajny (s. 24).

Ważnym jest pamiętać, że spora część słownictwa złodziejskiego szczególnie, można powiedzieć wyłącznie, w zakresie wyrazów pochodzenia obcego, wyrazów o ciemnych pierwiastkach pod względem znaczeniowym – nie ma ustalonej formy dźwiękowej: mamy częstokroć szereg form obocznych. Zwróciłem już w swoim miejscu [...] uwagę na różne znaczenie tych samych wyrazów na różnych miejscach terytorium polskiego, teraz zwrócę uwagę na dublety, w ogóle oboczności formalne, tj. na różnice pod względem dźwiękowym: „wytrych”: *angelszyft* / *angiesztef* / *angiszteft*; „zaufany, wtajemniczony”: *blatny* / *blotny*; „agent policyjny”: *chatrak* / *chaurak*, „towarzystwo, złodziejska kompania”: *hebra* / *chewra*; „rzeczy kradzione, zwłaszcza garderoba”: *hacjenda* / *facjanda* (s. 39)

Skład leksykalny języka złodziejskiego charakteryzuje znaczna stosunkowo ilość elementu obcego, ale nie tak znów znaczna, iżby się zanadto rzuciła w oczy. Na ów element obcy składają się tu zapożyczenia z języków: żydowskiego, za pośrednictwem zaś niego z hebrajskiego, dalej z niemieckiego, następnie z języków ruskich, tj. z rosyjskiego, za jego zaś pośrednictwem z greckiego oraz z ukraińskiego (bezpośrednio), wreszcie z języka łacińskiego; zapożyczenia z francuskiego przedstawiają mi się całkiem wątpliwie (s. 47).

Obecność zapożyczeń w żargonie środowisk przestępczych potwierdza duża ich liczba w *Słowniku tajemnych gwar przestępczych* Klemensa Stępniaika (Stępniaik 1993). Są to głównie wyrazy niemieckie i rosyjskie oraz z języka jidisz: ***brecha*** // ***brechstanga*** ‘łom’ (niem. brechen ‘łamać’); ***odinoczka*** // ***adinoczka*** ‘odosobniona cela’ (ros. odin ‘jeden’); ***chawira*** ‘dom, mieszkanie’ i utworzone od niego derywaty (por. leksem ***chawira***, hebr. kewer ‘grób, kryjówka’) dostał

się do slangu młodzieżowego i jest w nim dziś chętnie używany⁴. Liczne leksemy w tym żargonie niewątpliwie skuteczniej służą utajnianiu przekazywanych treści niż najwymyślniejsze neologizmy i neosemantyzmy, które poprzez skojarzenia z ich podstawami mogły stać się łatwiej rozpoznawalne (por. np.: **kogut** lub **zwyżka** ‘posterunek obserwacyjny w formie wieżyczki dla funkcjonariuszy służby więziennej’; **polewacz** ‘oszust’ od **polewać** ‘kłamać, opowiadać’ itp.).

We współczesnym żargonie osadzonych obecnych jest wiele żargonizmów utrwalonych już od dawna, ale też wyrazów nowych, m.in. z języka angielskiego. Zmiany te ilustrują wybrane, przytoczone niżej w porządku alfabetycznym, najświeższe zapożyczenia, opatrzone definicjami i przykładami ich użycia. Podkreślone inne wyrazy w cytowanych zdaniach to rodzime neologizmy lub neosemantyzmy:

ajer // **ajerzbuki** ‘jądra, genitalia’ (niem. das Ei, die Eier dosł. ‘jajo, jaja’): *Uważaj, bo dostaniesz w ajer!; Miał ajery wielkie jak arbuzy // Ajerzbuki swędzą;*

ajnbruch (niem. Einbruch ‘włamanie’): ‘włamanie do kasy’: *Dokonano ajnbruchu w zeszlą środę;*

ajnbruchowiec (niem. Einbrecher ‘włamywacz’) ‘człowiek kradnący rzeczy małej wartości’: *Ajnbruchowcy są nieszanowani w pudle;*

ajncel (niem. einzeln ‘pojedynczy’) ‘cela pojedyncza, izolacyjna’: *Wylądowałem w środę w ajncelu;*

arbajt (niem. die Arbeit ‘praca, zatrudnienie’): *Dobrze zrobiłeś, że poszedłeś do arbajtu, to się nie będą do ciebie przyczepiać o byle co;*

arbajtczyn (hybryda: **ar bait** + **czyn**) ‘prace społeczne’: *Wafle! Przed widzeniówką jeszcze arbajtczyn;*

arbajtować (niem. arbeiten ‘pracować’) ‘pracować’: *Zamierzam jutro arbajtować; Żeby tu nie zwariować, to trzeba arbajtować (wzięzione powiedzenie);*

badeje // **badejki** ‘spodenki kąpielowe’ (niem. baden ‘kąpać się’; die Badehose ‘kąpielówki’): *Jak psy wzięły nas na dotek, to badeje też kazali ściągać; Takie badeje nosisz?; Wyślij w rakięcie badeje // Moje badejki są czyściuteńkie; Muszę nawinać jareckiej, żeby mi włożyła nowe badejki do rakiety;*

becel (niem. bezahlen ‘płacić’): ‘pieniądze’: *Ty płacisz, ja nie mam becelu;*

⁴ Wiele spośród takich zapożyczeń utrzymało się w tym żargonie do dziś, mimo iż zostały one już dawno zdeszyfrowane i upowszechnione w szerszych kręgach społecznych, a nawet przejęte przez przedstawicieli organów ścigania. Można jednocześnie zauważyć, że w wielu z nich dokonują się różnorodne zmiany znaczeniowe. W przejmowanych do tego żargonu wyrazach nowych (licznych zapożyczeniach) dochodzi do ich „zeswajszczania” – jak pisał T. Milewski (Milewski 1971, s. 95) – „przez rodzime formanty, nadające jednocześnie określoną barwę, np. *arbajtowa* ‘praca’, tak że ich związek z wyrazem podstawowym jest często trudny do uchwycenia”.

bejzować // bejcować (!) (niem. Besen ‘miotła’) ‘sprzątać’: *Jutro ja będę bejzował mańkę*;

bejra (niem. Bier ‘piwo’): ‘piwo’: *Marzy mi się kufel zimnej bejry*;

blinda (może od niem. Blende ‘osłona, przesłona’) ‘krata’; ‘siatka zabezpieczająca w oknie’: *Jeszcze jeden taki numer, a wylądujesz o tu, na blindzie; Ta blinda przeszkadza w lipie; Stałem na pryczy, chwyciłem blindę i zobaczyłem rzeźnika; Brechtałem się z niego, że przyjdą gady i pozakładają mu w lipach blindy; Tutaj jest blinda i nie zrobisz hyc*;

bolszy (ros. Bolszoi ‘duży’) ‘duży’: *Bolszy jest ten ziomal*;

brecha // breszka (niem. Brechstange ‘łom’): ‘łom’, ‘metalowy łom’;

bryle (niem. Brille ‘okulary’): ‘okulary’: *Na brylach mam 4 plusy*; → **brylnik** ‘więzień noszący okulary’: *Brylnik plucze rowerki* (‘czyści okulary’);

cwancyg (por. niem. zwanzig ‘dwadzieścia’): ‘rozum, spryt’: *Jakbyś miał cwancyg, to szedłbys w zaparte na Świebodzkiej*;

cwancygiery (niem. Zwanzigier ekon., num. dawna austriacka moneta wartości 20 grajcarów⁵) ‘pieniądze’;

cynkwajs (niem. Zinkweiss ‘biel cynkowa’⁶): ‘wytatuowana kropka nad lewym okiem, znak rozpoznawczy gitów’: *Zrobimy ci cynkwais i będziesz człowiekiem*; *Ten cynkwais to twój znak rozpoznawczy*;

czaj (ros. czaj ‘herbata’) ‘mocna niesłodzona herbata, także mocny napar z herbaty z dodatkiem proszków od bólu głowy, tytoniu, pasty do zębów itd.’: *Muszę zarzucić [‘wypić’] czaj; Szufładka machmola na rynku w pudle chodzi po dwa szlugi, a szkopek czaju ramkę; Świeżak, nastaw wachę na czaj; *Jak nie ma machorki dobry i czaj; Czaj działa jak kawa; Ten czaj jest do bani. – Wiem, ale miałem tylko szelest herbaciny; Tutaj czaj zawsze jest jak kocie szczynv; Śmigaj po piasek do czaju! → **czajowa // czajura** ‘mocna herbata’: *Wydryniłbym czajowę, a jestem na przekrecie z herbacinaq; → **czajniak** ‘współtowarzysz niedoli’: *Galanty czajniak zawsze przy tobie; **drag** (ang. drug ‘lekarstwo; narkotyki’): ‘narkotyki’: *Nieważne co, jakiś drag musi być*;****

drynić // trynić (ang. to drink, niem. trinken ‘pić’) ‘pić’: *To obciach trynić takiego wtóraka*; → **wydrynić** ‘wypić’: *Wydrzyniłbym czajowę, a jestem na przekrecie z herbacinaq;*

dylowa (niem. Diele ‘deska podłogowa’) ‘podłoga’: *Trzeba chodzić cicho po dylowie*;

dynks / dinks / dyks (niem. Ding ‘rzecz’, Dings ‘wihajster’) ‘denaturat’: *Trzeba kopsnąć trochę dynksa*; → **dynksiarz** ‘więzień, który pije denaturat’: *Dynksiarz, będziem szamać!*; *Młody jest nałogowym dynksiarzem*;

⁵ M. Jarosz: *Słownik wyrazów obcych*. Red. nauk. I. Kamińska-Szmaj. Wrocław 2001.

⁶ Takie znaczenie wyrazu odnotowane zostało w słowniku warszawskim (J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki: *Słownik języka polskiego*. T. 1–8. Warszawa 1900–1927.

esa ‘jedzenie’ (niem. das Essen ‘jedzenie’): *Matka nosi mi esę, bo od tej tutaj można zdechnąć z głodu;*

fater (niem. Fater ‘ojciec’) ‘doświadczony więzień’;

filować (fr. filer ‘prząść, śledzić’;... 2. pot. ‘podglądać, podpatrywać, np. karty w grze’⁷), ‘patrzeć, najczęściej obserwować, czy nikt nie idzie podczas popełniania przestępstwa’: *Schowasz się i będziesz filował;* → **przyfilować**: ‘wyglądać czegoś lub kogoś (zwłaszcza policji)’; *Ty młody przyfiluj, a my zrobimy co trzeba;*

fingiel (niem. Finger ‘palec’): ‘pierścionek, obrączka’; ‘sygnet’: *Na patrzonku obciałem, że moja żona nie nosi fingielka. Chyba jej wstyd, że ma męża w puszcze; Jeszcze blitny fingiel na paluchu i każda wariatka moja; W środę ziomkowi pofarciło sie, bo kupił za 10 ramek szluzów sikor i fingiel od jednego doliniarza;*

fusy (niem. Fuss ‘stopa’): ‘stopy’: *Tylko dokładnie wymyj fusy;*

geld (niem. Geld ‘pieniądze’) ‘pieniądze’: *Wiciu, masz geld, skrece mózgojeba;*

giwer / giwera (niem. Gewehr ‘karabin’), ‘broń palna, zwykle krótka’, ‘przedmiot umożliwiający włamanie’: *Znaleźli na chawirze giwerę; Gad stoi z giwerą na zwvżce; Za samą giwerę garuie już pionę; W szafliku mam giwerę;*

hery (ang. hair ‘włosy’) ‘włosy’;

hund (niem. Hund ‘pies’) ‘policjant’: *Nie chciałbym spotkać drugiego takiego nieużytego hunda, ja mu grzecznie, że to tamten mnie zaczeplił, a ten swoje i zaraz mnie pakuje do samochodu;*

kajet (franc. cahier ‘zeszyt’) ‘zeszyt’: *Baierzv w kajecie;*

karman (ros. karman ‘kieszka’) ‘kieszka’: *W karmanie zawsze noszą kose i tytoń;* → **karmaniak** ‘kieszonkowiec’: *Gdyby kobieta nie zobaczyła, że karmaniak trzyma rękę w jej kieszeni, nigdy by tu [tj. w więzieniu] nie siedział;* → **karmaniarz** ‘skazany za kradzież’: *Obcieli tego karmaniarza na PKP;*

kiler (ang. killer ‘zabójca’): ‘ktoś, kto wykonuje morderstwo na zlecenie’: *Z tym kilerem nie ma żartów; Trzymaj się z dala od kilerów, zwłaszcza na plaży;*

killer ‘więzień odsiadujący wyrok’;

keta // kieta (niem. Kette ‘łańcuch noszony na szyi’) ‘naszyjnik’: *Zajumalem kietę i fingiel;*

klajniak (niem. der Kleine ‘mały’): ‘więzień młody, niedoświadczony’: *Patrz, idzie klajniak;*

klarownik (niem. klar ‘przejrzysty; czysty (o wódce)’, ‘wodnista zupa bez dodatków’): *Po tym dzisiejszym klarowniu, pognąło go do sracza;*

kłok (ang. clock ‘zegar’) ‘zegarek’;

⁷ M. Jarosz: op. cit.

knast (niem. pot. Knast ‘więzienie’) ‘więzienie’: *Za trzy dni wychodzę z knastu na wolność; W naszym knaście mamy mały przydział czaiu;*

kniga (ros. kniga ‘książka’) ‘książka’: *Masz jakąś knigę?; Po knigi śmigai do mola; Studiować knigę;*

kolchoz (ros. kolchoz = kollektivnoje chozjajstvo) ‘praca w gospodarstwie pomocniczym, zazwyczaj na terenie zakładu karnego’: *Widziałem niezłą binie koło kolchozu;*

lebera (niem. Leber ‘wątroba’) ‘kiszka, pasztetowa’;

lufciarz (por. luft, lufcik) (niem. Luft ‘powietrze’) ‘złodziej dostający się do mieszkania przez okno’: *Wpadłem na ostatnim skoku. Tak, byłem lufciarzem; → lufcikarz ‘dostający się do mieszkania przez okno’;*

majsel (niem. Meissel ‘dłuto’): ‘narzędzie włamywacza’: *Majzel nosi w karmanie;*

mein kampf (niem. Mein Kampf ‘tytuł dzieła Hitlera’) ‘denaturat’: *Kiedy wypiję mein kampf, to na pewno pocuję się lepiej;*

myca (niem. Mütze ‘czapka’) ‘czapka’: *Ta myca jest ciepła; → mycka;*

plاتفusy (niem. Plattfuss ‘płaskostopie’) ‘stopy’: *Dziachnij o plاتفusach rzeźnikowi;*

prawilnie (ros. pravil’no ‘prawidłowo’) ‘określenie czegoś prawdziwego, autentycznego, fachowego; naprawdę, bez oszustwa’: *Prawilnie skitrałem iareckiemu fingiel;*

prechadnojka (ros. prechodnojka ‘przepustka’): *Dostałem na jutro prechadnojkę;*

rabucha (sic!) (ros. rubaszka ‘koszula’) ‘koszula’: *Tą rabuchę dostałem od swojej biniki;*

rezać się // ryzać się // reznąć się (ros. rezat’ ‘ciąć, rzezać’): 1. **rezać się** ‘ciąć się’; ‘golić się’: *Rezaj się w kąciku, a nie w celi; → porezać się ‘pociąć się’: Ale się porezałeś! → wyrezać się ‘ogolić się’: Muszę się wyrezać; 2. ryzać się ‘golić się’ → oryzać się ‘ogolić się’: Muszę się jeszcze oryzać; → ryzalka 1. ‘maszynka do wykonywania tatuażu’: Zakosił ryzalkę wtarakowi, za co dostał lojty; 2. ‘maszynka do golenia’: Dawaj ryzalkę wafelku, wyglądam jak Rumcajs; Zmień reche, bo sie pochlastasz tą ryzalką // reznąć się ‘pociąć się’: Reznął się kosatką;*

show (ang. to show ‘pokazać’) ‘prowadzenie domu z kobietami lekkich obyczajów’: *Na wolności robiłem niezły show. Kupę szmalu miałem z tego; → showman ‘skazany za dokonanie gwałtu’: *Mamy dla was nowego. Wyjątkowo lubi kobietki. To showman;**

spicz (ang. speech ‘mowa’) ‘mowa prokuratora’: *Na końcu był spicz;*

stakan (ros. stakan ‘szklanka’) ‘szklanka’: *Wypiłem ze dwa stakany tej bluzawki i film mi sie utargał, może i dałem komuś po mordzie;*

szajs (niem. Scheiss ‘bzdura, gównno, głupota’) 1. ‘rzeczy nieprzedstawiające wartości’: *Takiego szajsu dawno nie widziałem, nikt tego nie opchnie, nawet za drobne moniaki*; 2. ‘złe, niesmaczne jedzenie’: *Taki szajs dają do jedzenia, że można zdechnąć*; 3. ‘rzeczy kradzione nieprzedstawiające wartości’;

szankra (niem. Schanker ‘szankier’, fr. chancre z łac. cancer ‘rak’); med. ‘wrzód powstały na narządach płciowych w wyniku choroby wenerycznej), ‘prostytutka’: *Kołował przy tej szankrze wasal, aż wreszcie wziął ją na dech*;

szlampa (niem. pot. Schlampe ‘flejtuch; wywłoka, zdzira’) ‘brzydka dziewczyna’: *Ta szlampa znów do mnie zagaduje*;

szmula (niem. schmulen ‘luestern blicken’, tj. ‘spoglądać poządlawie’⁸, ‘niesamowicie ładna dziewczyna’: *Ale przecież dziewczyny jego nie można nazwać szmulą!*;

sznabel (niem. Schnabel ‘dziób’) ‘nos’: *Ten sznabel wywacha każdy podstep*;

sznapsiaczek (niem. Schnaps ‘wódka’) ‘alkohol’;

sznit // sznyt (niem. Schnitt ‘cięcie’); ‘cięcie lub blizna po samookaleczeniu’; dawniej: najczęściej na klatce piersiowej – ‘blizny, powstałe w wyniku samouszkodzenia ciała, mające symbolizować odwagę’: *Zrobiłem sobie sznyt królewski; Po czym masz te sznyty? Pewnie się chlastałeś?; To sznyta po dziarce; Zrobili sobie sznyty dla przypieczętowania braterstwa krwi; Ale on ma sznyty; Widziałeś jego sznyty?; → **sznytować** (niem. schneiden ‘ciąć’) 1. ‘ciąć’; 2. ‘dokonywać kradzieży kieszonkowych z cięciem kieszeni’; → **sznytować się** ‘dokonywać samookaleczenia własnego ciała’: *Widzę, że on lubi się sznytować*;*

szrama (niem. Schramme ‘blizna’) ‘blizna’: *Ten ze szramą pod okiem to maiciarz*;

szpryng = chodzić na szpryng (niem. springen ‘skoczyć’) ‘dokonywać kradzieży szybko w dzień z pomieszczenia’;

sztama (niem. Stange ‘żerdź’, pot. ‘zgoda, przyjaźń, szczególne porozumienie między ludźmi’⁹) ‘przyjaźń, zgoda’; → **trzymać sztamę**: *Sory za ten przekret. Ale teraz już sztama?; → **sztamak** ‘kolega’: *Na robotę nieraz idę ze sztamakiem, on pilnuje, a ja robię swoje; Sztamaków udają, a popalają na lewo*;*

szuły (niem. Schuhe ‘buty’): ‘buty’: *Mam gnój w szułach*;

waser ‘woda’ (niem. Wasser ‘woda’): *Dostałem pozew o rozwód, musiałem się napić waseru, bo coś mnie dusiło*;

writerzy (ang. writer ‘pisarz’): [‘kolesie którzy malują graffiti’]: *Writerzy spotykają się przy pociągach*;

⁸ H. Küpper: *Wörterbuch der deutschen Umgangssprache*. Stuttgart 1987. W podobnym znaczeniu wyraz ten występuje w slangu uczniowskim.

⁹ M. Jarosz: op. cit.

wtórak (ros. вторoj 'drugi') 'herbata powtórnie parzona': *To obciach trwnić takiego wtóraka;*

wtórniak 'więzień przebywający po raz kolejny w więzieniu';

wurszt (niem. Wurst 'kiełbasa, wędlina') 'wędlina': *W naszym lochach wurszt to rzadkość.*

5. Elementy obcojęzyczne pojawiają się również w mowie młodzieży. Ich obecność w tym socjolekcie poświadcza materiał zgromadzony w słownikach i w pracach poświęconych nieoficjalnemu słownictwu uczniów i subkultur młodzieżowych. Obok najczęściej pojawiających się w tym socjolekcie zapożyczeń właściwych: 1) leksykalnych, a więc wyrazów w różnym stopniu już zasymilowanych (wśród nich są tzw. cytaty) oraz 2) semantycznych – pojawiają się w nim również o wiele mniej liczne kalki (leksykalne, frazeologiczne i semantyczne), hybrydy i wspomniane już nazwy aluzyjne.

Zebrany wśród gimnazjalistów z różnych miejscowości Dolnego Śląska materiał leksykalny wskazuje, że w mowie kilkunastolatków pojawiają się całkowicie inne leksemy obcego pochodzenia niż w tajnym socjolekcie osadzonych. Jest to wynikiem utrwalonych w języku odmiennych doświadczeń obu porównywanych ze sobą grup. W slangu młodzieżowym dostrzegamy zarówno dużą różnorodność tematyczną, jak i bogactwo form gramatycznych, będących wynikiem stosowania wobec poszczególnych obcojęzycznych źródeł różnorodnych, niekiedy bardzo oryginalnych, zabiegów adaptacyjnych. Ukazuje to przedstawiony niżej materiał egzemplifikacyjny.

W socjolektalnym słownictwie młodzieżowym wśród obcojęzycznych jednostek językowych dają się wyróżnić najliczniejsze wśród nich, przyswojone w różnym stopniu, zapożyczenia właściwe – cytaty oraz sporadycznie pojawiające się kalki językowe i hybrydy. Najbardziej mechanicznym sposobem przejmowania obcojęzycznych jednostek językowych jest włączanie ich do własnego zasobu leksykalnego w niezmienionej postaci graficznej przy jednoczesnym zachowaniu ich obcej wymowy. Najczęściej dotyczy to takich wyrazów lub ich połączeń, które ze względu na swą budowę nie dają się włączyć do systemu języka przejmującego (por. np. *exposé* w języku ogólnym czy *chargé d'affaires* itp.), nie ma również możliwości ich skalkowania. W socjolektach, zwłaszcza w slangu młodzieżowym, cytaty stają się przejawami panującej w tym środowisku mody, urzeczenia obcością, dążności do unikania rutynowych zwrotów i nieustannego urozmaicania wypowiedzi czymś nowym i zaskakującym. Kiedy nieoczekiwanie w polskim tekście pojawia się jakiś wyraz obcy, chciałoby się wówczas zapytać: dlaczego jest on używany?: *Woda jest normalnie beauty! Idziesz się kąpać?* (Czeszewski 2001). Można na to pytanie odpowiedzieć tak: młodzi ludzie chętnie posługują się wyrazami obcymi, w wielu wypadkach jest to konieczne (w socjolekcie hiphopowców, komputerowców, internautów),

w wielu innych – dobrowolne i niewymuszone potrzebą, ale będące przejawem szerzącej się w tym środowisku mody.

Liczne przykłady potwierdzające te opinie odnajdujemy w grupie nazw powitań, pożegnań, przeprosin i innych podobnego typu zwrotów, przejmowanych najczęściej z języka angielskiego, ale też hiszpańskiego, włoskiego niemieckiego lub rosyjskiego: **adios** ‘cześć’: *Adios!*; *Adios wszystkim*; **ajmsory** // **amsory**: *Aniu, amsory! Obiecuję, że jutro do ciebie przyjdę!*; **aliwederci** (sic!) // **ariwederci** ‘cześć’: *Aliwederci, do milego!*; **asta la vista** ‘pożegnanie’; **ave!** ‘powitanie’; **baj** ‘do widzenia’; ‘cześć na pożegnanie’: *Bay, do jutra; Aniu, muszę już iść, baj!*; **bis bald** ‘pożegnanie’; **basta** ‘koniec’: *No i basta*; **ciał**: *Ciał, to do jutra!* // **ciao** ‘powitanie lub pożegnanie’: *Ciao Tomek; Ciao bambino, ślicznotko!*; **helol** ‘witanie kogoś’: *Helol, witam wszystkich*; **heya** ‘powitanie i pożegnanie’; **hi** (wym. haj) ‘cześć’: *Haj, co dziś mamy w planach?*; **finito** ‘koniec’; **maniana!** (hiszp. maniana ‘jutro’) ‘sytuacja beznadziejna’: *Ale maniana stary, nie wiem, co robić*; **plis** (ang. please ‘proszę’) ‘proszę’: *Plis! Wybacz!*

Do nieodmieniających się, używanych w socjolekcie młodzieżowym wyrazów i ich połączeń obcego pochodzenia należą też, m.in.: **baby** // **bejbe** ‘ładna, atrakcyjna dziewczyna, kobieta’: *Baby, nie gniewaj się, nie chciałem cię obrazić; Bierz swoją bejbe i spadamy stąd!*; *Pobawimy się bejbe?*; **backparty** (ang. back ‘tylny, od tyłu, końcowy’, party ‘przyjęcie’) ‘końcowe przyjęcie; kolejna impreza, impreza po imprezie’: *Dzisiaj jest jeszcze back party u Długiego po tych baletach*; **blue black** (ang. blue ‘błękitny’, black ‘czarny’) ‘robiecie tzw. ciuchci’ – dym wciągnięty przez jedną osobę wydychany jest w usta drugiej (wygląda to jak całowanie): *Blue black to dwie przyjemności naraz*; **brown sugar** (ang. brown ‘brązowy’, sugar ‘cukier’) ‘heroina do palenia’: *Jak mam coś dymnąć, to już najlepiej brown sugar*; **cool** ‘coś wspaniałego’: *Imprezka u Maćka była cool. Upiłem się tak, że nie mogłem dojść do domu*; **fak of** (ang. fuck off wulg. ‘odczep się’) ‘odejdz; odwal się!’: *Nie mam dla ciebie czasu, fak of*; **frau** (niem. Frau ‘kobieta’) ‘lektorka języka niemieckiego’: *Co tej frau znowu do bani strzeliło?! Tyle słówek wykuć na wtorek?!*; **handy** (ang. hand ‘ręka’; handy ‘telefon komórkowy’) ‘telefon komórkowy’: *Mój handy to złom*; (być) **happy**: (ang. happy ‘szczęśliwy’) ‘szczęśliwy’: *Ale jestem happy! Mam tylko dwie bliźniaczki na świadectwie*; **history** ‘historia’ [przedmiot szkolny]; **kopy** (ang. to copy ‘kopiować’) ‘przepisywać’: nauczyciel: *No to na tablicy wszystko macie, a więc kopy i to migiem*; **many many** (ang. money ‘pieniądze’): *Czekam aż wypłacą many many*.

Znaczną liczbę obcojęzycznych cytatów w słownictwie młodzieżowym należy tłumaczyć tym, że tempo zmian zachodzących w słownictwie młodzieży jest szybkie, a to prowadzi w wielu wypadkach do pospiesznego przejmowania najpierw obcojęzycznych jednostek w oryginalnej postaci graficznej (spotykamy je w licznych wypowiedziach młodych ludzi zamieszczanych na forach internetowych).

towych; ale też w artykułach poświęconych różnym subkulturom, odmianom muzyki młodzieżowej itp.) i dopiero potem sukcesywnego zapisywania ich inaczej, w sposób oddający ich wymowę na gruncie języka przejmującego. Wahania te doskonale ilustrują różne etapy przyswajania obcojęzycznych jednostek językowych w socjolekcie młodzieżowym, por. m.in. liczne zapożyczenia z socjolektu hiphopowców, np. *freestyle* i *fristajl* (ang. free 'wolny', style 'styl'), ale raczej już tylko *fristajlowiec* 'osoba improwizująca', *break* i *brejk* (ang. break 'łamać') 'taniec breakdance wykonywany do rytmów hiphopowych', ale też 'osoba wykonująca taniec breakdance' (*Patrzcie na tego brejka jak wymiata*); jest też używana forma *brejker* 'tancerz, osoba wykonująca breakdance' itp.

Podobne wahania dotyczą wyrazów o szerszym zakresie użycia w środowisku młodzieżowym, takich jak np: *cash* 'pieniądze, gotówka' (ang. *cash* wym. *kesz* 'gotówka'): *Masz cash na zakup?*; *Mam kesz, to możemy skoczyć dziś do kina*; *cash man* 'skarbnik klasowy': *Cash man zbiera na wycieczkę do Berlina i bike* (ang. bicycle 'rower') 'rower' itp.

Zdecydowana większość dawniejszych, ale też najnowszych zapożyczeń w nieoficjalnej leksyce młodzieżowej to wyrazy już w różnym stopniu zasymilowane. Niektóre spośród nich sprawiają wrażenie zbędnych, ale z punktu widzenia młodzieży wygląda to zapewne inaczej. Zapożyczenia takie, jak np.: *adwenczer* 'przygoda' (ang. adventure 'przygoda'); *bag* (ang. bag 'torba') 'torba' czy *blajztyft* (niem. Bleistift 'ołówek') 'ołówek': *Złamał mi się blajztyft*; *autobana* (niem. Autobahn 'autostrada'): *Jechałem wczoraj po nowej autobanie A4*; *aszumbacha* (niem. Aschenbecher 'popielniczka') 'popielniczka'; *bir* (ang. beer 'piwo'): *Jeden bir mi nie zaszkodzi*; *birra* (niem. Bier 'piwo'); *lebera* (niem. Leber 'wątroba') 'kiszka, pasztetowa', są – jak się wydaje – wyłącznie doraźnie użytymi obcymi dubletami, ale już np. takie słowa, jak: *blazing* (fr. blasé 'zblazowany; przesycony wrażeniami, znudzony życiem' (por.: <<http://www.miejski.pl:blaza>> 'brzydka dziewczyna'); ang. blasing 'zblazowanie'; *Koleś się najarał i świruje blazing!*; *boring* (ang. boring 'znudzony') 'nuda'; *faszering* (por.: <<http://www.miejski.pl:libacja>> 'libacja alkoholowa w grupie') 'libacja alkoholowa': *Kiedy najbliższy faszering? czy szoking* (ang. shocking 'niestosowny, rażący, szokujący') 'o czymś szokującym, zaskakującym': *Marek dostał się do drużyny piłkarskiej! – Z taką kondycją? Ale szoking!* – okazują się już wyrazami, które używane są z pełną świadomością w ściśle określonym celu. Nadają one całym wypowiedziom odpowiednie (niecodzienne, nieszablonowe) zabarwienie stylistyczne, będące wynikiem (chyba jednak snobistycznej!) mody, najczęściej wyrażającej się częstym używaniem (również nadużywaniem) wyrazów obcych. Młodzież chętnie uczy się języków obcych w szkole ze względu na zafascynowanie techniką. Tym właśnie należy tłumaczyć znaczną liczbę anglicyzmów i innych zapożyczeń w jej mowie, w tym także tych chybionych (por. m.in.: *hajlajt*, zamiast *hajlajf* – ang. high life 'światowe życie' czy *o co kaman?* – ang. come on 'chodź'; *na hauzen*,

zamiast **nach hauze** – niem. nach Hause ‘do domu’: *Muszę iść na hauzen odra-
biać lekcje*; **szalap** – zamiast *szatap* – ang. shut up! ‘zamknij się’: *Szalap
mordę* itp.

Wśród przytoczonych cytatów są takie, które:

1) zostały przejęte z języków obcych w oryginalnej postaci graficznej i fo-
nicznej (cytaty) i których nie daje się włączyć do żadnego wzorca odmiany ze
względu na ich zakończenie (por. **baby, cool**: *Ta chata jest cool, handy* itp.);

2) choć mogłyby się odmieniać, pojawiają się najpierw wyłącznie w for-
mach mianownika lub biernika liczby pojedynczej (por. **bir, birra, adwenczer**),
ale nie jest to regułą, ponieważ sukcesywnie zaczynają pojawiać się również
w formach innych przypadków gramatycznych (por. m.in., formy: dopełniacza
liczby pojedynczej: **polisha** od *polish* ‘język polski’ (przedmiot): *Z polisha mam
same miernoty*; **waseru** od *waser* ‘woda’: *...musiałem się napić waseru...*; biernika
liczby pojedynczej: **brejka** od *brejk* ‘tancerz wykonujący taniec zwany break-
dance’: *Patrzcie na tego brejka, jak wymiata!* itp.);

3) tworzą dublety typu: **freestyle // fristajl**, co umożliwia włączanie tych
spolonizowanych graficznie form obcych wyrazów do odpowiednich paradyg-
matów.

Właściwe zapożyczenia, stanowiące najliczniejszą warstwę jednostek obco-
języcznych, wykazują różny sposób adaptacji na poziomie fonologicznym (sub-
stytucje fonemów) i morfologicznym (fleksyjnym i słowotwórczym). Zaadaptowane
zapożyczenia fleksyjnie włączane są do odpowiednich typów deklinacyj-
nych. Gdy kończą się na spółgłoskę, stają się na gruncie danego socjolektu
wyrazami rodzaju męskiego: **adwenczer, autoban** ‘autobus’: *Jedziemy autobana-
nem*; **bacel** (niem. das Bezahl ‘opłata’) ‘pieniądze’: *Elo, ziomuś, masz coś bace-
lu?*; **bir, drag** (ang. drug ‘lekarstwo’) ‘narkotyk’; **dziengi // diengi** (ros. dengi
‘pieniądze’) ‘pieniądze’: *Nigdzie z wami nie idziemy, dziengów nie mamy*; *Masz
moje diengi? Proste że tak* [„W środowiskach szczególnie zdemoralizowanych
to haracz”]; **dżolk** (ang. joke ‘żart’) ‘żart’; **futer** (niem. das Futter ‘żarcie’)
‘jedzenie’: *Idę jakiś futer przygotować, bo tasiemiec się odezwał*; **kerman** (ros.
karman ‘kieszka’: *Włóż ręce do kermana, to ci nie zmarzną*; **klok, knast, lan** (ang.
one, wym. lan ‘jeden’) młodz. ‘jedyńka, ocena negatywna’; **spicz** (ang. speech
‘mowa’) młodz. ‘odpowiedź na lekcji’; ‘jakaś wypowiedź’: *Walnij spicza, jak
włączy się poczta głosowa*; **tietrad** (ros. tetrad ‘zeszyt’) ‘zeszyt’; **waser**¹⁰, itp.
Natomiast gdy kończą się na samogłoskę *-a* przybierają rodzaj żeński: **autobana,
bejra, birra, esa** itp. Rzadsze są przypadki włączania zapożyczeń do grupy

¹⁰ Zapożyczony z języka niemieckiego wyraz **szwester** (niem. die Schwester ‘siostra’: *Dzisiaj
moja szwester idzie na pierwszą randkę*) z wygłosowym *r* (jak *bir, futer, waser*) zachował w słownictwie
młodzieży rodzaj żeński, mimo iż zakończone na spółgłoskę rzeczowniki rodzaju żeńskiego
w języku polskim mają w wygłosie wyłącznie spółgłoski miękkie. Włączenie go do rodzaju
męskiego nie było w tym wypadku możliwe.

rzeczowników rodzaju nijakiego (musiałyby to być wyrazy zakończone na *-o*, *-e* lub *-ę*). Taki rodzaj gramatyczny uzyskują też wyrazy nieodmienne: (to) **handy**, **kopy** itp.

Kolejnym etapem asymilacji zapożyczeń staje się urabianie od nich form pochodnych. Adaptacja na tym poziomie stanowi najwyższy stopień spolonizowania obcojęzycznych jednostek językowych.

Liczba wyrazów obcych używanych zarówno w żargonie osadzonych, jak i w slangu młodzieżowym, które zostały zaadaptowane przy wykorzystaniu różnych formantów, jest znaczna. W ten sposób utworzonych zostało wiele nowych rzeczowników i czasowników (wyrazy reprezentujące inne części mowy są bardzo rzadkie). Przykłady rzeczowników:

-aczek: przest. *sznapsiaczek* (niem. Schnaps 'wódka');

-ak: młodz. *debeściak* (ang. the best 'najlepszy') 'człowiek o fantastycznej osobowości, mający niesamowite pomysły'; 'ktoś najlepszy': *Widziałeś zioma jak tańczy? Debeściak z niego; Lubię Pawła, niezły z niego debeściak*. Używany jest też zapis spolonizowany: *de best* // *debest* na oznaczenie wyróżniającej się czymś osoby: *Dzisiaj Monia była de best!* lub najwyższej oceny, czyli szóstki; przest. *karmaniak*; przest. *klajniak*; przest. *sztamak*; przest. *wtórak*; przest. *wtórniak*;

-alka: przest. *ryzałka*;

-ara: młodz. *debeściara* 'wspaniała, zwariowana dziewczyna': *Widziałem ją na imprezie u Kuby, ta laska to niezła debeściara!*;

-arz: *dynksiarz*; *karmaniarz*; *lufciarz*; *lufciarkarz*; *brylarz* // *brylowiec* młodz. 'osoba nosząca okulary': *Patrzcie na tego brylarza; Brylarze siedzą w pierwszej ławce na polskim* (niem. Brille 'okulary'). Młodzież używa czasem wyrazu *bryle* w znaczeniu: lekcew. 'noszący okulary uczniowie liceum ogólnokształcącego lub uczniowie najlepsi', co potwierdzałyby następujące przykłady użycia tego wyrazu: *Masz bryle, jak denka od szampana!*; *Załóż bryle, bo cię z dupą mylę*;

-ek: *hardek* (ang. hard disc 'twardy dysk');

-er: *cwancygier(y)* (niem. zwanzig 'dwadzieścia');

-ka: *adinka* (ros. odin 'jeden') młodz. 'jedyńka, najniższa ocena'; *breszka* przest.; *krejzolka*: *O ja, ale z ciebie krejzolka*; *taśka* (niem. Tasche 'torba, torebka') młodz. 'torebka';

-ol: *krejzol* (ang. crazy 'zwariowany') młodz. 'osoba szalona';

-or: *endzior* (ang. end 'koniec') młodz. 'koniec lekcji, koniec roku szkolnego': *Zbliża się endzior semestru i znów będzie wolne*;

-owiec: *brylowiec* młodz. 'nauczyciel (noszący okulary)': *Nie da się ściągać, bo brylowiec ma sokoli wzrok*; *ajnbruchowiec* (niem. Einbruch 'włamanie'); *fristajlowiec*, ale *speedowiec* / *spidowiec*;

-ownik: *klarownik*;

-ówa: *czajówa* przest.; *dylówa* przest.;

-ura: *czajura* przest.

Przykłady czasowników¹¹: *arbajtować* (niem. arbeiten ‘pracować’) przest. ‘pracować’; *autować się* (ang. out ‘na zewnątrz’) młodz. ‘wychodzić’; *betować* ‘spać’ (niem. das Bett ‘łóżko’); *bejzować* // *bejcować*; *drynić* // *drinkować* (ang. to drink ‘pić’) ‘pić (jakiś napój, również alkohol)’: *Dryń tą gorzałę, zobaczysz, jak szybciućko się rozgrzejesz; Ziomek, drynisz i drynisz, jakbyś miał kaca* → *(przy)drynić* (z kimś) ‘popić sobie’: *W noc sylwestrową przydryniłem z ziomkiem po dwa pyki*, por. też: *drynienie* i *dryń* ‘łyk alkoholu’: *Z Mietkiem wypiliśmy po dwa drynie cienkusa i było wesoło* oraz *driniacz* ‘drink’: *Chodź ze mną na jednego driniacza; trinkować* (niem. trinken ‘pić’): *Dzisiaj idziemy trinkować; gołingować* (sic!) (ang. to go ‘iść’) ‘iść szybko w wyznaczonym kierunku’: *Gołingujemy, nie ma czasu!; gołować* (sic!) ‘ts’; *haltować* (niem. halt ‘stój’) ‘umieszczać w areszcie’; → *(z)haltować* ‘zatrzymać’; *karnać się* (ang. car ‘samochód’) ‘przejechać się samochodem’: *Mogę się karnać?; przejechać się czymś pojazdem* (tu: rowerem): *Dasz się karnać rowerem?; kolnąć* (ang. to call ‘telefonować’) młodz. ‘zadzwoić do kogoś’: *Nie mam nic na koncie, daj mi kolnąć do Maćka; Kolnij dla pewności wieczorem, żebym nie zapomniała tego zeszytu; kukować* (niem. gucken ‘patrzeć’) przest. ‘podglądać’ *Gad kukuje; lachać się* (niem. lachen ‘śmiać się’): *Są momenty, kiedy nawet można się lachać, do życia w zamknięciu można się przyzwyczaić; lajsnąć* // *lajstnąć* (sobie) (niem. leisten ‘osiągnąć coś’) ‘ukraść’: *Ważniak lajsnął sobie nowe glany; Kumpel tylko chciał lajstnąć sobie z wystawy nowe glany; spikować* (ang. to speak ‘mówić’): ‘mówić po angielsku’: *Ale spikujesz już po angliku; sznytować* (niem. schneiden ‘ciąć’, Schnit ‘cięcie’); *szprechać* (niem. sprechen ‘mówić’): ‘mówić’: *Nie szprechaj tak szybko, bo nie można cię zrozumieć; szpilać* (niem. spielen ‘grać’) ‘grać w karty’: *Kto chce z nami szpilać?; szrajbować* (niem. schreiben ‘pisać’) przest. ‘pisać’: *Szrajbuję ci ksywę, byś kumał co słyhać* itp.

Zaadaptowane czasowniki, jak dowodzą tego przytoczone niżej przykłady, mogą, tak jak czasowniki rodzime, być wzbogacane również prefiksami, ale zdarza się to rzadko, bowiem tworzone są one tylko od niektórych spolonizowanych czasowników, przy czym są to na ogół pojedyncze derywaty z dowolnie dołączanymi do nich prefiksami, por.:

o-: *oryzać się*;

po-: młodz. *poarbajtować* ‘popracować’: *Idę trochę poarbajtować; porezać się; pofilować*;

przy-: *przyfilować*;

wy-: *wydrynić, wyrezać się*;

¹¹ W tej grupie, aby zilustrować, jak często tworzy się w socjolektach nowe czasowniki, znajdują się również tego rodzaju derywaty utworzone i używane przez (młodych) osadzonych.

z-: *zhaltować*;

za-: *zabecalować*; *zafilować* ‘spojrzeć’.

Tylko od *filować* utworzono kilka derywatów (*poofilować*, *przyfilować*, a nawet *zafilować*), ale wyraz ten (**filować**) zapożyczony został z języka francuskiego do żargonu przestępców już dawno temu (Matl 1960) i od tego czasu jako argotyzm zdążył się już upowszechnić w innych socjolektach, a nawet w słownictwie potocznym. Węższy zakres użycia mają derywaty od tego czasownika, a jeszcze inne derywaty z tym rdzeniem (*filownik* // *filowacz* ‘krętacz’, jak też analityzm *zalażyć filunek*) używane są wyłącznie w żargonie osadzonych.

W obu omawianych socjolektach zapożyczenia stanowią trwałą i coraz bardziej zauważalną (zwłaszcza w mowie młodzieży), ale procentowo niewielką część leksyki, którą posługują się członkowie obu grup w kontaktach nieoficjalnych. W żargonie przestępczym posługiwanie się nimi pozostaje w związku z koniecznością utajniania przekazywanych treści, choć w miarę upływu czasu ta właśnie cecha żargonu traci na ważności. Natomiast w slangu młodzieżowym chodzi przede wszystkim o zabawę, ekspresję, tzw. młodzieżowy „luz” i „szpan”. Młodzież szkolna (tu: gimnazjalna) chętnie włącza do swych wypowiedzi głównie anglicyzmy, niekiedy też rusycyzmy (*tetrad*, *diengi* // *dzięgi*), które nadają im niezwykle i niepowtarzalne zabarwienie stylistyczne.

Literatura

- Czeszewski M. (2001): *Słownik slangu młodzieżowego*. Piła.
 Estreicher S. (1907): *Najdawniejsze ślady gwary łódzkiej w Polsce*. „Lud”.
 Grabias S. (1997): *Język w zachowaniach społecznych*. Lublin.
 Kaczmarek L., Skubalanka T., Grabias S. (1997): *Słowniku gwary studenckiej*. Lublin.
 Matl J. (1960): *Zum Argot im Slavischen der Gegenwart*. „Die Welt der Slaven”. Jg V. Wiesbaden.
 Milewski T. (1971): *Gwara przestępcza i jej przenikanie do języka ogólnego*. „Poradnik Językowy”.
 Obara J. (1986): *Hybrydy i półkalki na tle innych jednostek językowych obcego i rodzimego pochodzenia*. [W:] *Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*. Rozprawy Sławistyczne. 1. Lublin.
 Stępnia K. (1993): *Słownik tajemnych gwar przestępczych*. Londyn.
 Ułaszyn H. (1951): *Język łódzki*. Łódź.

Summary

The multiplication vocabulary in jargon of youth crime and sociolects lexical borrowings are used (among them – the quotes), calque language, hybrids and transmission mechanisms of usual (foreign) the wording of some of the native language of the allusion meanings.